

ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОГО ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ

Методичні рекомендації до робочої програми навчальної дисципліни
«Фольклорний ансамбль» для здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня
Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»,
спеціальність 025 «Музичне мистецтво»

Суми, 2022

УДК 378.147:398.8=161.2

Г 95

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (протокол № 10 від 27.06.2022 р.)

Укладач: Гура Вікторія Вікторівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри хореографії та музично-інструментального виконавства.

Рецензенти: Єременко О.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри хореографії та музично-інструментального виконавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Рожко І.В. – кандидат педагогічних наук, голови циклової комісії викладачів музики, співів, музичних інструментів та спеціальних музичних дисциплін з методиками навчання КЗ СОР «Лебединський педагогічний фаховий коледж імені А.С. Макаренка»

Гура В.В. Формування етнокультурної компетентності студентів на матеріалі українського пісенного фольклору.

Методичні рекомендації до робочої програми навчальної дисципліни «Фольклорний ансамбль» для здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня

Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»,
спеціальність 025 «Музичне мистецтво»

Основна мета методичних рекомендацій – сприяти поступовому зростанню якості навчання здобувачів освіти – майбутніх учителів музики, зокрема формуванню етнокультурної компетентності на матеріалі українського пісенного фольклору. У методичних рекомендаціях до робочої програми навчальної дисципліни «Фольклорний ансамбль» для здобувачів вищої освіти бакалаврського рівня (Галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 025 «Музичне мистецтво») укладач торкається проблематики усвідомлення важливого значення традиційної музики для розвитку національної музичної культури, необхідності відродження її функціонування в сучасних умовах.

УДК 378.147:398.8=161.2

Г 95

©Гура В.В., 2022. ©ФОП Цьома С.П., 2022 ©Сум ДПУ імені А.С. Макаренка, 2022.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1. Формування етнокультурної компетентності студентської молоді засобами українського фольклору.....	6
Розділ 2. Психологічні аспекти навчання та виховання студентів – майбутніх учителів музики на народнопісенному матеріалі.....	10
Розділ 3. Регіональні фольклорно – етнографічні дослідження у освітньому процесі	13
Розділ 4. Студентський вторинний фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла».....	17
Розділ 5. Методичні рекомендації щодо виконання народних пісень.....	24
ВИСНОВКИ.....	25
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	26
ДОДАТКИ	
Додаток 1. Зразок програми «Фольклорний ансамбль».	
Додаток 2. Практичні заняття, самостійна робота	
Додаток3. Сценарій проведення семінару на тему «Пісні та обряди зимового циклу»	
Додаток 4. Сценарій свята «Великдень: традиції та повір'я»	
Додаток 5. Фотоматеріали	

Присвячую
світлій пам'яті батька –
Гурі Віктору Тимофійовичу
З великою любов'ю і вдячністю

ВСТУП

Актуальність обумовлена державними пріоритетами щодо застосування вітчизняних національних традицій як засобу впливу на національно-патріотичне виховання студентської молоді. За нинішніх умов відродження української духовності наше сьогодення вимагає виховання гуманної, духовно багатой та національно свідомой особистості.

Проблема національно-патріотичного виховання молоді – дуже гостра. Вона обговорюється на міжнародному рівні в ЮНЕСКО. Тому не випадково на ХХІ ст. ООН проголосила програму «Століття людини», де вбачає проблеми духовності всього людства. «Поступ українського народу до якісного нового досвіду життя у суверенній демократичній Україні залежить від нової генерації людей, назва якої – національна еліта, тобто людей, у яких духовне стане філософією їхньої поведінки і культури» [5; 2].

Шлях до морально - духовного відродження України пролягає через поглиблене осмислення підростаючим поколінням споконвічних вищих духовних цінностей нашого народу: істини, добра, блага, зла, краси, свободи, гідності, справедливості, людяності, тобто тих цінностей, що сприяють формуванню справжніх чеснот у кожної молодої людини.

Серед ефективних засобів у вихованні духовності особистості є фольклор як всеохоплююча система духовного життя народу. Виховати особистість повноцінно творчу, професійну, національно визначену, на нашу думку, можна лише на основі засвоєння народних традицій. Адже засобами українського фольклору студентська молодь розвиває естетичні смаки, оволодіває навичками моралі.

Актуальність також полягає у необхідності переосмислення виховної роботи зі студентами – майбутніми педагогами, яка сьогодні потребує значного покращення. Український музичний фольклор пропонується як засіб удосконалення національно-патріотичного виховання студентів, як чинник інтенсифікації інтелектуального розвитку студентства за рахунок використання потенціалу народної педагогіки.

Невід'ємним компонентом сучасної освіти в Україні є національно-патріотичне виховання. Його спрямування на опанування молодого покоління національного культурного досвіду, зокрема, фольклорним арсеналом культури, співвідноситься з положеннями Законів України «Про освіту в Україні», Державної національної програми «Освіта («Україна ХХІ століття»), Концепції національного виховання, Державної програми охорони та збереження нематеріальної культурної спадщини.

Інноваційність роботи - створення матеріалів з досвіду роботи фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла» з наданням

методичних рекомендацій щодо формування етнокультурної компетентності та національно - патріотичного виховання студентів для закладів різного рівня освіти на матеріалі української народної пісні.

Практичне значення роботи - збереження, розвиток, ретрансляція традиційного музичного фольклору, у тому числі регіонального майбутнім поколінням.

Головною метою створення методичних рекомендацій (з досвіду роботи фольклорного колективу) - є популяризація традиційного пісенного фольклору, відродження автентичної манери виконавства, регіональних співочих стилів; залучення молоді до вивчення та збереження традиційного пісенного фольклору; показ творчих здобутків фольклорних, пошуково-дослідницьких колективів, окремих виконавців; підвищення ролі традиційного пісенного фольклору у формуванні національної свідомості молодого покоління, зокрема студентів - музикантів; осмислення викладачами музичного мистецтва, мистецтвознавцями, культурологами, керівниками мистецьких колективів, виконавцями фольклорної спадщини, збереження та пропаганда української традиційної музичної культури, методичного вдосконалення викладання мистецьких дисциплін на основі українського музичного фольклору.

1. Формування етнокультурної компетентності студентської молоді засобами українського фольклору

«Нація, яка не шанує свого коріння – жебрачка.
Минуле дає кожному з нас імпульс до життя, до творчості.
Його треба знати, шанувати,
до нього потрібно постійно звертатися»

Іван Козловський

Сучасна молодь України як об'єкт та суб'єкт соціальної передачі знань, досвіду є інтелектуальним потенціалом, активною, творчою складовою сучасного суспільства. Вікові психічні особливості молоді дозволяють поєднати досвід минулого з активною життєвою енергією, емоційно-вольовим запалом, здійснюючи взаємозв'язок поколінь.

Українська національна культура – узагальнює і відображує творчі зусилля всього українського народу, і в той же час, конкретизує надбання, та самореалізацію кожного українського громадянина, з притаманними їй особливостями психіки, темпераменту, творчості, духовного багатства.

Г. Падалка серед методологічних засад педагогіки мистецтва виділяє *національну основу освіти*, адже «національна культура – основне джерело становлення митця. Прагнення охопити напрямки всесвітньої мистецької цивілізації без міцної опори на національну основу містить в собі небезпеку поверховості у сприйманні і творенні художніх образів, мозаїчності, відсутності широти поглядів на життя, зрідненості засобів художньої виразності» [27, 9].

Упродовж багатьох років український пісенний фольклор залишається одним із головних складників музичного навчання та виховання.

«Компетенція» (лат. *competentia* від *competo* досягати, відповідати, підходити) – це:

1) коло повноважень, наданих законом, статутом чи іншим актом конкретному органу або посадовій особі [18];

2) коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід [19].

У словнику «компетентність» – властивість за значенням «компетентний»:

1) що володіє компетенцією [20];

2) що має право, керуючись своїми знаннями або повноваженнями, робити або вирішувати будь-що, судити про будь-що [21];

3) який має достатні знання в певній галузі, в чомусь добре обізнаний, тямучий, ґрунтується на знанні [28].

У малій енциклопедії етнологічного вивчення є визначення «етнокультурної компетентності особи» як здатності людини вільно орієнтуватися в світі, вільно будувати поведінку всередині відповідної культури й одночасно відчувати ті межі, край і початок світу іншої культури [21].

На жаль, у вітчизняній психолого-педагогічній літературі немає чіткого визначення етнокультурної компетентності педагогів. Лише в деяких роботах етнокультурну компетентність розглядають як засіб передачі культурного досвіду від одного покоління етносу до іншого, носієм якого є педагог як особистість та індивідуальність.

Поряд з цим у роботах деяких вчених (О. Гукаленко, В. Єршов, Л. Редькін та інші) зроблена спроба виокремити в структурі професійної компетентності педагога полікультурну компетентність, яка передбачає сукупність певних якостей особистості, високий рівень інтелектуальних знань, професійно-педагогічних вмінь і навичок, що дозволяють здійснювати навчально-виховну діяльність у межах полікультурної освіти молоді.

На нашу думку, полікультурна компетентність є більш широким поняттям відносно етнокультурної компетентності. Це зумовлено семантичним значенням поняття «полікультурність», яка розуміється як різноманітність сутності культури не тільки в контексті діалогу культур і субкультур, але і в усіх аспектах освоєння людиною системи загальнолюдських цінностей, залучення її до полікультурної дійсності світу (Р. Агадулін, О. Гукаленко, Т. Якадіна та інші) [6].

Імпровізаційна природа музичного фольклору й одночасно його усна традиція побутування зумовлюють основний принцип східнослов'янської народнопісенної творчості – принцип варіантності. Саме він є основою ладоінтонаційних, метроритмічних, композиційно-структурних, фактурних та інших особливостей народного співу.

Саме українська народна пісня може відіграти найблагороднішу роль у вихованні цілісного світогляду, у формуванні духовності юного покоління. З

народної пісні починає розвиватися і формуватися багатий і різноманітний світ духовних почуттів. Через пісню у світ духовності! Пісня - це мова почуттів. Вона починається там, де кінчаються слова. Народна пісня має звучати повсякденно у щоденному побуті.

Більша частина молоді не вміє співати і не знає українських народних пісень, та й не привчена до активної творчої позиції у співі, але це - не її вина, а біда, тобто у цьому важко її звинувачувати. Гірше, коли й не хоче їх знати.

Досить прикро, але існує той факт, що серед певної частини сучасної молоді поширеними явищами залишаються байдужість до національних традицій, індиферентність до рідної культури, невміння і небажання ідентифікувати себе з українською нацією, недооцінка рідної мови, розвитку науки, культури і виховання підростаючого покоління.

У такому разі виникає необхідність залучати молодь до світу прекрасного, розвивати її естетичний смак, виховувати духовну культуру, прищеплювати ціннісне ставлення до традиційного мистецтва, українського народного фольклору, звичаїв та обрядів, створювати умови для вивчення ними виховної мудрості рідного народу, її національної специфіки, вітчизняної культури, мистецтва, адже ми нація з глибоким корінням та великими здобутками в галузі фольклорного та професійного мистецтва.

Прикро і те, що уроки музики в загальноосвітній школі закінчуються (за навчальним планом) у 8 класі. Саме тоді, коли настає час соціального дозрівання молоді, вони залишені самі собі, кинуті напризволяще. Це не може не хвилювати педагогів, митців, носіїв національної культури. Тому й не дивно, що випускники шкіл, коледжів, університетів (за проведеними нами анкетуваннями) спромоглися пригадати лише той мінімум, який обмежується знаннями 3 - 5 народних пісень. Це жалюгідне знання пісенних надбань нашого народу породжує духовну пустоту, яку швидко заповнює масова пісенна культура, що подає нам найгірші, спотворені зразки духовності, породженої недорозвинутим, недозрілим естетичним смаком, на естетичній обмеженості значної частини української молоді.

Український музичний фольклор у системі виховного процесу здатний розв'язувати різноманітні завдання, серед яких чинне місце займає саме духовне виховання (духовна зрілість індивіда). Завдяки засобам фольклору в будь - яких регіонах мають організовуватися різновікові колективи (фольклорні гурти, ансамблі), у яких народний спів вимірюється на щирість, співтворчість.

Музичне мистецтво взагалі, український пісенний фольклор зокрема, мають потужні резерви для виховання та навчання молоді. Звернення до скарбниці національного фольклору ще на початку становлення української музичної педагогіки проголошене науковцями одним із ефективних шляхів розвитку особистості.

Більше того, завдяки національно-етнічній ментальності, при належних чинниках та умовах (серед яких на першому місці є зверненість до глибинних народних джерел), проявляються індивідуальні особливості психічних

процесів (емоції, уява, асоціації, почуття, емпатія, воля, мислення, пам'ять тощо), що інтегруються у фізичний, інтелектуальний, духовний потенціал особистості.

Отже, перед нами стоїть завдання формування національної інтелігенції, сприяння збагаченню й оновленню інтелектуального генофонду нації, виховання національно-патріотичної еліти.

2. Психологічні аспекти навчання та виховання студентів – майбутніх учителів музики на народнопісенному матеріалі

В умовах розбудови української держави та суспільства одним із стратегічних напрямків розвитку освіти є формування освіченого майбутнього вчителя музики, спроможного виконувати свої професійні обов'язки на високому рівні, здатного до високої методичної майстерності та педагогічної культури. Основні засади реформування системи освіти передбачають радикальне оновлення структури, технологій, підходів, форм і методів освітнього процесу, що в свою чергу може стати підґрунтям для застосування українського фольклору як засобу виховання студентів мистецьких спеціальностей педагогічних коледжів, університетів. Адже вітчизняний фольклор є надзвичайно важливим фактором виховання національної свідомості, духовного розвитку нової генерації суспільства, формування знань про невмирущі багатства народнопісенної культури, творчості українського народу.

Беручи до уваги, що студентами є переважно молодь, виникає потреба розглянути саме цей вік в психолого-педагогічному аспекті.

Психологічним проблемам юності присвячені численні праці вчених у різних аспектах: інтелектуальне дозрівання (Ж. Піаже, Г. Костюк); самовизначення (Д. Ельконін), самореалізація та індивідуальний розвиток (А. Маслоу); становлення моральної самосвідомості (Л. Кольберг); набуття Его-ідентичності (Е. Еріксон); життєвого плану (І. Кон); культурно-історична теорія розвитку особистості (Л. Виготський); становлення Я-концепції (Р. Бернс, М. Боришевський, І. Чеснокова) тощо.

Юність — це особливий етап розвитку особистості, період дорослого самостійного життя. Стосовно вікових меж у психологів не існує єдиної думки, але в переважній більшості віковими рамками вважається період від 16-17 до 25 років.

Кожен віковий період є сенситивним для удосконалення певних психічних функцій особистості. Зокрема, для розвитку мовлення сенситивним є вік від 1 до 5 років, пам'яті — молодший шкільний вік, мислення — підлітковий період, світогляду — ранній юнацький вік.

Представники *біогенетичного* підходу (В. Бунак, Г. Васильченко, І. Кулагіна, В. Колоцький, та ін.) розглядають юнацький вік як етап розвитку організму і характеризують його активним ростом психофізичних функцій: темп росту уповільнюється, швидко наростає м'язова сила, завершується дозрівання кори головного мозку, складаються основні властивості нервових

процесів. Оскільки пластичність мозку в цьому віці досить значна, то нервові функції розвиваються під впливом оточуючого середовища, зокрема процесів навчання. Тобто, набуття знань, отримання нової інформації веде до посиленого розвитку головного мозку. Все це створює сприятливі можливості для навчання та розвитку розумової діяльності.

Юнацький вік як етап соціалізації (перехід від дитинства до самостійної, дорослої людини) визначається прихильниками *соціологічного* підходу. Особи юнацького віку відчують на собі вплив різних соціальних вимог та опановують нові соціальні ролі. Соціальної зрілості представники даного віку набувають після набуття цілого ряду умов: економічних, правових, культурних, психологічних. Головним показником внутрішньої позиції суб'єктів саме цього періоду є їхнє ставлення до майбутнього («зверненість до майбутнього» Л.І. Божович). Суспільство вимагає від особистості юнацького віку професійного самовизначення. Таким чином, створюється соціальна ситуація розвитку особистості – перехід до самостійності в житті.

Культурологічний підхід розглядає юність як період «вростання» індивіда в культуру («в об'єктивний і нормативний дух даної епохи» Е. Шпрангер). Засновник культурно-історичної теорії і основоположник вітчизняної наукової психології Л.С. Виготський відмічає культурне дозрівання особистості як відкриття свого Я, формування світогляду.

В основу *психологічного* підходу (Г. Абрамова, Р. Бернс, І. Бех, М. Боришевський, І. Дубровіна, Д. Ельконін, Е. Еріксон, Л. Кольберг, І. Кон, Г. Костюк, О. Леонт'єв, К. Обуховський, Ж. Піаже, В. Франкл, І. Чеснокова, та ін.), як найбільш ширшого та варіативного, покладені теоретико-концептуальні положення щодо юнацького віку, характерними рисами якого являється внутрішній світ індивіда (самосвідомість, саморозвиток, самостановлення). Це період формування світогляду, характеру і життєвого самовизначення. Пам'ять в цьому віці стає зрілішою, мислення здатне абстрагувати і узагальнювати навчальний матеріал, мовлення збагачується науковими термінами, увиразнюється і конкретизується, формуються стійкі професійні інтереси, прагнення до самовиховання стає головною рисою особистості.

На нашу думку, національний фольклор при його правильному використанні у освітньому процесі зможе стимулювати молодь до творчого пошуку, продуктивної самоосвіти, самовиховання. На основі досвіду кращих педагогів-науковців, музикознавців нині розроблені концепції музичного виховання й навчання, які ґрунтуються на використанні народної музики (А. Авдієвський, І. Бех, А. Болгарський, В. Верховинець, С. Горбенко, С. Грица, І. Зязюн, А. Іваницький, О. Кононко, О. Костюк, І. Ляшенко, Л. Масол, Т. Науменко, Г. Падалка, Е. Печерська, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.). Ми розділяємо педагогічні погляди провідних науковців, педагогів, з приводу зазначеної проблеми, праці яких значно збагатили зміст мистецького виховання та навчання і які є і залишаються актуальними на сьогодні, але, потребують подальшого вивчення психологічні питання щодо використання

фольклорного матеріалу як домінанти музичного навчання та виховання на важливому етапі юності.

Ми впевнені, що ефективність професійної підготовки педагогів-музикантів підвищиться за умови переведення її на фольклорну основу, що сприятиме формуванню у студентів, майбутніх учителів музики, ладофункціонального мислення, уміння розрізняти, виконувати та аналізувати народну музику, що дасть змогу, визначати логіку, стилістику, інтонаційну специфіку народнопісенного матеріалу тощо.

Отже, перед сучасним педагогом виникає необхідність поступово й інтенсивно приваблювати студентів, майбутніх учителів музики, багатством українського фольклору, мотивуючи підвищенням «особистого професійного статусу», отриманням задоволення від престижних потреб, тобто бути людиною високоосвіченою, духовно багатою, інтелектуально розвиненою, тим більше, що саме у юнацькому віці, порівняно з підлітковим, пізнавальні інтереси набувають стійкого, широкого, дійового характеру.

3. Регіональні фольклорно – етнографічні дослідження у освітньому процесі

Місцевий традиційний фольклор тісно пов'язаний з мовною інтонацією, місцевими особливостями, тому він найбільш близький та доступний для збирання та вивчення студентами експедиційного матеріалу в освітньому процесі.

Експедиційна діяльність комплексно впливає на особистість студентів, зокрема, сприяє виникненню умов і можливостей не тільки для формування професійних знань та вмінь у сфері традиційного регіонального мистецтва, а і вихованню національно-патріотичної свідомості, духовного розвитку молодого покоління взагалі (при умові безпосереднього знайомства студентства з багатствами народної культури, творчості, спостереженням за її, поки що, «живим» існуванням).

Музично – краєзнавчий фольклорний матеріал є досить актуальним та ефективним засобом виховання всебічно розвиненої гармонійної особистості, допомагає студенту усвідомити себе носієм великої культурно-мистецької спадщини свого народу.

Залучення студентської молоді до мистецької спадщини рідного краю вирішує ряд функцій, які, в свою чергу, підвищують її кваліфікаційний рівень.

Рекомендуємо залучати студентську молодь до мистецької спадщини рідного краю, що дасть можливість реалізувати ряд функцій які, в свою чергу, підвищуватимуть її кваліфікаційний рівень.

Серед них:

❖ *виховні*: на основі зразків народнопісенної культури виховувати повагу і гордість за своє славне минуле своїх рідних, предків; виховувати почуття відповідальності за збереження музичних скарбів, що передалися минулими поколіннями, гордості за свою Батьківщину, духовні і матеріальні

цінності; усвідомлення себе носієм великої культурно-мистецької спадщини.

❖ *професійні*: на основі регіональних (місцевих) зразків пісень розвивати музичну пам'ять, слух, почуття метро-ритму, сприяти розвитку музичних смаків, володіти своїм голосом, стежити за правильним звукоутворенням, диханням, фразуванням; розвивати вокально-творчі можливості, зокрема вміння правильно художньо відтворювати і передати образ і зміст пісні, а також розвивати увагу, пам'ять, мислення, сприйняття та емоційну чутливість.

Виховання гармонійної всебічно розвиненої, національносвідомої особистості не може бути здійсненим, якщо освітній процес обмежується лише підручниками, суто однією класичною методикою чи програмою виховання, яка ставить педагога в певні рамки. Необхідний «живий» контакт (створення фольклорних ансамблів, проведення етнографічних досліджень, концертів з елементами ритуалів та обрядодій, виступів, конференцій тощо).

Така робота буде ефективною, якщо вона має системний характер і знаходить своє відображення майже в кожному навчальному закладі, і особливо, на мистецьких відділеннях педагогічних коледжів, університетів.

Необхідно збагатити освітні плани фахово-професійної підготовки майбутніх вчителів музики музично-краєзнавчим матеріалом, розробити комплекс занять та виховних заходів.

Дана проблема не повинна ігноруватися, в першу чергу, з боку самих педагогів. Студенти мають знати про свою історію, культурне та мистецьке надбання краю, повинні усвідомлювати, що вони є носіями великої спадщини, і зобов'язані нести відповідальність за неї. Це виховує почуття гордості за славне минуле предків, спонукає до подальшого культурно - мистецького творіння, яке буде сприяти надалі духовному піднесенню наступних поколінь, виховання національно свідомого народу.

Зібрані матеріали музичного краєзнавства можна використовувати у освітньому процесі під вивчення багатьох навчальних дисциплін мистецької підготовки: в якості репертуару для фольклорних дитячих ансамблів при проходженні педагогічної практики у школі; як матеріал для "розшифровування" та аналізу пісень з дисциплін: «Українська народна творчість», «Сольфеджіо», «Аналіз музичних форм»; і, нарешті, такий матеріал корисно використовувати для розвитку творчих здібностей (створення обробок, аранжування, акомпанементу, підголосків до народних мелодій) тощо.

Тобто, експедиційні краєзнавчі матеріали не тільки можливо, а і бажано інтегрувати з навчальними дисциплінами фахового циклу.

При цьому необхідно пам'ятати, що на музично-педагогічних відділеннях педагогічних коледжів та університетів готують не фольклористів-музикознавців, а майбутніх учителів музики, музичних керівників, які повинні бути обізнані з народною музикою, але які б спиралися при цьому на академічні усталені традиції.

Далеко не всім відомий той факт, що, Олександр Іванович Стеблянко — етнограф, фольклорист, композитор, педагог, народився в місті Лебедин.

Починаючи з 20-х років і майже до останніх днів, Олександр Іванович присвятив своє життя, дослідженню народнопісенного матеріалу Слобожанщини. Збірка «Пісні Слобідської України» (записи з Лебединщини), видана в 1998 році, є зразком автентичного фольклору, чудовий приклад слобожанської лірики (пісні про кохання, соціально-побутові, родинно-побутові, балади, жартівливі пісні тощо). Менше 1 % від загальної кількості зібраного матеріалу становлять обрядові (календарні та весільні) пісні.

Усього у численних фольклорних експедиціях О.І. Стеблянка записав близько 2000 народних пісень, з них тільки на Лебединщині — близько 300 зразків. Перші свої пісні він занотовував від мами, потім почав свої експедиційні розвідки на території Лебединського району: Московський Бобрик, Кам'яне, Будилка, Михайлівка, Олександрівка, Токарі, Ворожба, Горки.

У репертуарі студентського фольклорного ансамблю «Стріла» є пісні із зазначеного збірника.

Студентський фольклорний ансамбль автентичного «Стріла» веде активну пошуково – дослідницьку роботу з відродження, збереження та популяризації етнічних надбань рідного краю (Слобожанщини), бере участь у фольклорно – етнографічних експедиціях, поповнює духовну скарбницю національних цінностей.

У 2003 році в м. Суми вийшло з друку перше видання за матеріалами фольклорних досліджень «З джерел Лебединого краю», яке містить лише незначну частину зафіксованих та розшифрованих матеріалів пісень Лебединщини.

У 2005 році – наступне регіональне дослідження «Батьківська пісня». Матеріали містять записи різножанрових пісень, записаних від Щербакової Світлани Іванівни.

У 2005 році керівник ансамблю «Стріла» – Вікторія Гура, вперше виступила з доповіддю «Етно – культурна традиція кресового регіону Слобожанщини, басейну р. Ворскла» на Всеукраїнській науково – теоретичній конференції «Молоді музикознавці України».

У 2017 році з'явилося ще одне видання «З джерел Лебединого краю. Колядки», де містяться записи новорічних щедрівок та колядок, записаних від жительки с. Куданівка Лебединського району Сумської області, Безвершенко Марії Іванівни, 1931 року народження.

Отже, залишається тільки діяти: організовувати, збирати, узагальнювати, вивчати зі студентами краєзнавчий музично-етнографічний матеріал місцевого регіону, адже, на нашу думку, саме регіоналістика спонукає студентів до мислення, пробудженню цікавості, самостійності, пошукової діяльності, формуванню професійних знань та вмінь, сприяє розширенню їхнього музичного кругозору, розвитку загальної культури сприйняття, художнього смаку, потреби у музично-творчій діяльності.

4. Студентський вторинний фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла»

На сучасному етапі розвитку традиційної вітчизняної культури, побутує чимало так званих вторинних ансамблів з різними стильовими, регіональними, структурними особливостями.

Своїм завданням вони вбачають - реконструкцію виконання записів народнопісенного фольклору.

Вторинний фольклорний колектив, за визначенням Є. Єфремова, - «це такий, який складається переважно з людей, далеких у побуті від фольклорних джерел, але прагне наслідувати в своїй роботі традиції первинного фольклорного середовища».

Фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла» був створений у 2000 році на базі Лебединської дитячої школи мистецтв. У зв'язку зі зміною місця роботи керівника ансамблю нинішній студентський вторинний ансамбль автентичного співу функціонує на базі Лебединського педагогічного фахового коледжу коледжу імені А.С. Макаренка з 2001 року. Керівник – Вікторія Вікторівна Гура.

До складу ансамблю входить творча студентська молодь. Зберігаючи автентичну, притаманну лише місцевому регіону манеру гуртового співу, члени колективу залюбки знайомлять глядачів з українською народною піснею.

У 2016 році ансамбль святкував 15 - ти річний ювілей (*див. фото 26, 30*).

Приємно зазначити, що учасники першого складу ансамблю «Стріла» Рожко Ірина Валеріївна, Кан Галина Іванівна подальше своє життя пов'язали з музикою, нині викладають музичні дисципліни у педагогічному коледжі (*див. фото 27*).

Метою існування фольклорного ансамблю є виявлення та пропаганда традиційних народних творів (у тому числі регіональних), їх виконання в народній співочій манері, а також вивчення, відродження, збереження та популяризація етнічних надбань рідного краю. Тому у репертуарі ансамблю переважно пісні, що зібрані у місцевому регіоні (Лебединський район), а також пісні Харківщини, Охтирщини, Сумщини (Слобожанщини).

Це переважно пісні календарно - обрядового циклу: русальні, купальські, петрівчані, веснянки, весільні, ліричні та жартівливі.

При вивченні та доборі репертуару ансамблю обов'язково враховується етнографічний контекст пісні: місце, її значення в обряді, традиційний склад виконавців, костюми тощо.

Завдяки плідній праці за короткий час колектив досяг високого рівня виконавської майстерності.

Серед численних досягнень колективу доцільно назвати такі: Лауреат Всеукраїнського конкурсу «Пісенна вишиванка» на Національному Сорочинському ярмарку; лауреат першої премії на Всеукраїнському фестивалі сільської народної творчості «Мистецькі береги Ворскли» (*див. додатки, фото № 29*); лауреат I премії на Всеукраїнському музичному

конкурсі-фестивалі «Арт Домінанта» (м. Харків 2016 р.) (див. додатки, фото № 25); дипломант Всеукраїнського фестивалю-конкурсу сучасної пісні та популярної музики «Червона рута» (м. Суми); дипломант другого регіонального фестивалю традиційної народної творчості «Кроковее коло» у м. Харкові»; лауреат першої премії обласного фестивалю «Слобожанські вечорниці»; дипломант обласного фестивалю – конкурсу автентичного співу «Пісенне перевесло» (м. Глухів); лауреат II ступеня обласного фестивалю – конкурсу української пісні «З іменем славетного земляка» імені Бориса Гмирі; переможець у трьох номінаціях «Ансамблі», «Соло», «Дуети» у фестивалі-конкурсі «Патріотичної пісні» (м. Конотоп) (див. додатки, фото № 1,2) та багатьох інших.

У 2005 році ансамбль взяв участь у концертному турі містами Польщі (Варшава, Люблін, Торунь, Ольштин, Познань).

Протягом останніх трьох років студентський фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла» працював плідно та систематично, брав участь у запланованих заходах коледжу: «День Незалежності України» (див. додатки, фото № 5); «Міжнародний жіночий день 8 березня» (див. додатки, фото № 6), «День вчителя», «Випускний вечір» та ін. Також фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла» взяв участь у багатьох фестивалях та конкурсах різних рівнів: Міжнародний фестиваль «Українська Коляда» (м. Львів 2020) (див. додатки, фото № 4); Міжнародний конкурс-фестиваль творчості «Profest» (м. Київ 2018 р.) (див. додатки, фото № 23, 24, 34, 35); XIX Всеукраїнський сільський фестиваль – конкурс мистецтв «Боромля – 2019»; Всеукраїнський фестиваль «Велика Коляда» Яворівська (м. Львів 2020 р.) (див. додатки, фото № 31, 32, 33); міський фестиваль Великоднього обряду «Христос Воскрес» (м. Лебедин 2019, 2020 р.) (див. додатки, фото № 12); міський фестиваль колядок і щедрівок «Різдвяний передзвін 2018, 2020» (див. додатки, фото № 3); районний фестиваль «Різдвяні дзвони» (м. Лебедин 2020) (див. додатки, фото № 36); міський фестиваль «Різдвяний передзвін» (м. Лебедин 2020) (див. додатки, фото № 37).

Фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла» - постійний учасник міських концертів, заходів: «Лебединська Масляна» (див. додатки, фото № 11), «Ой на Івана, на Купала», «Різдвяні зустрічі», а також учасник семінарів для керівників фольклорних колективів (див. додаток 2,3, 4 фото № 3).

З 10 по 12 січня 2020 року фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла» взяв участь одночасно у двох культурно-мистецьких заходах різних рівнів: Міжнародному фестивалі-конкурсі «Українська коляда» 2020 та щорічному XXI Всеукраїнському фестивалі колядок і щедрівок «Велика Коляда», що проводиться у Храмі Пресвятої Євхаристії (Домініканський собор) міста Львова.

Цьогорічний фестиваль спонукав учасників до виконання різдвяних віншувань Яворівщини та традицій інших регіонів України. Фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла» Лебединського педагогічного коледжу

презентував пісні та обряди зимового циклу Слобожанщини, а саме Лебединщини.

Учасники фестивалю (дитячі, юнацькі, дорослі, однорідні, мішані хори, фольклорні ансамблі) виконували програму тривалістю до 20 хвилин та нотний матеріал обов'язкових творів.

У програмі XXI різдвяного фестивалю «Велика Коляда» 2020 брали участь колективи з різних міст України: Львів, Червоноград, Бердичів, Ніжин, Доброміль, Бережани, Жовква, Кам'янець-Подільський, Одеса, Торонто (Канада), Дубляни, Винники, Київ, Мінськ, Коломия, Рівне та багато інших.

Виступ фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла» (єдиного представника Слобідської України) вітали бурхливими оплесками, щирими виявами емоцій. Колектив нагороджено Дипломом I ступеня за високий художній рівень, виконавську майстерність, збереження, розвиток та популяризацію українських різдвяних традицій. За неординарність, яскраву творчу особливість ансамблю була надана можливість взяти участь у Гала - концерті дитячих та юнацьких колективів. Окрасою свята стало виконання різдвяних колядок української співачки, телеведучої, громадського діяча, Народного депутата України 9 скликання Софії Федини.

11 січня 2020 року ансамбль взяв участь у Міжнародному фестивалі-конкурсі мистецтв «Українська коляда 2020», організатором якого стали: «Європейська фестивально-концертна молодіжна ліга», продюсерський центр Ігора Нетлюха «DS SOUND», телекомпанія «Моноліт TV». Учасники ансамблю мали можливість поспілкуватися та позмагатися з кращими солістами та ансамблями, творчими колективами з Хмельницького, Херсону, Одеси, Кривого Рогу, Тернополя, Рівного, Бердянську, Білої Церкви, Києва, Ужгорода, Харкова, Вінниці та багатьох інших міст України.

Конкурсанти змагалися у таких номінаціях: вокальне мистецтво, хореографічне мистецтво та оригінальне мистецтво у різних вікових категоріях.

Фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла» взяв участь у номінації «вокальні ансамблі» (народний вокал). Відповідно до конкурсної програми учасники ансамблю виконали вінчок Слобожанських щедрівок та колядок, записаних у селах Лебединського району (Пристайлове, Курган, Куданівка). Конкурсну програму оцінювало компетентне журі: Ірина Мазур – Народна артистка України, режисер-хореограф, керівник балету «ЖИТТЯ», єдиного колективу, який тричі представляв Україну на «ЄВРОБАЧЕННІ»; Леонтій Бебешко - Заслужений артист України, автор та виконавець пісень для дітей та дорослих, шоумен, ведучий телевізійних програм; Інеса Братушич – Заслужена артистка України, викладач вокалу вищої категорії, представник журі від України фестивалів-конкурсів на території Євросоюзу; Володимир Мазур - Заслужений артист України, соліст балету «ЖИТТЯ» Народної артистки України Ірини Мазур, хореограф-постановник, учасник проекту «Дикі танці», що стали переможцями «Євробачення - 2004» разом з Народною артисткою України Русланою Лижичко; Олег Климович –

Заслужений діяч мистецтв України, директор Львівського державного Палацу естетичного виховання учнівської молоді.

За результатами голосування фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла» отримав найвищі бали, сертифікат на знижку для поїздки на Міжнародні фестивалі-конкурси, кубок, диплом Лауреата I - ї премії.

Всі новорічні колядки та щедрівки були пов'язані віночком віршованих рядків місцевого поета, краєзнавця, історика, директора спеціальної школи – інтернату Анатолія Васильовича Удода, які глибоко передали дух саме Слобожанської Коляди.

Але, зрозуміло, що основна частина перемоги належить учасникам фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла», молодим, творчим, талановитим, закоханим у традиційну народну пісню: Печуляк Ангеліні, Солошенко Мирославі, Кушнірчук Марині, Грачовій Еліні, Баль Анастасії, Докаленко Вікторії. Саме ця яскрава, талановита молодь є хранителем традицій народного співу, справжніми патріотами нашої України.

Учасники фольклорного ансамблю «Стріла» постійно беруть участь у конференціях різного рівня з науковими доповідями з питань національно-патріотичного виховання, використання вітчизняного фольклору у майбутній педагогічній діяльності тощо (див. додатки, фото № 10, 20, 21).

Так, 12 квітня 2019 року на базі КЗ СОР «Лебединський педагогічний коледж імені А.С.Макаренка» відбувся другий етап **II Міжнародної науково-практичної конференції «Музичний світ у наукових дослідженнях молодих»** за організації циклової комісії викладачів музики, співів, музичного інструменту та спеціальних музичних дисциплін з методиками навчання, зокрема творчої групи викладачів музично-теоретичних дисциплін у співпраці з кафедрою образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології ННІ культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (завідувачка кафедри доктор мистецтвознавства, професор Зав'ялова О.К.) та відділом мистецтв Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки (завідділу Макаренко Г.В.).

У програмі конференції було заявлено 85 учасників із 7 країн світу - Ірландії, Італії, Китайської народної республіки, Німеччини, Республіки Білорусь, Сербії та з 13 навчальних і мистецьких закладів України.

Учасники та гості конференції відзначили яскравість та оригінальність доповідей, високий науковий рівень розробки досліджуваних проблем, які представили студенти КЗ СОР «Лебединський педагогічний коледж А.С.Макаренка»: Леонтієва Надія – студентка IV курсу («Формування національної свідомості на матеріалах фондів місцевих краєзнавчих музеїв»), науковий керівник – Садовнича В.В., викладач вищої категорії, Мірошніченко Владислав – студент IV курсу («Феномен хорового твору М.Леонтовича «Щедрик» у світовому комунікативному просторі XXI столітті»), науковий керівник – Сітарська І.В., викладач вищої категорії, старший викладач музичних дисциплін. Бубон Софія, Замниус Тетяна – студентки III курсу («Формування національної свідомості школярів на

уроках мистецтва засобами української музичної культури»), науковий керівник – Гура В.В., кандидат педагогічних наук, викладач-методист.

Майстер-клас з традиційного народного співу та творча зустріч з учасниками фольклорних гуртів автентичного співу «Серпанок» (кер. Гончаренко О.В.) ННІ культури і мистецтв СумДПУ імені А.С.Макаренка; дитячого фольклорного ансамблю «Світанок» ДМШ №4 м. Суми (кер. Докаленко В.Є.) та фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла» (кер. Гура В.В.) підтвердив практичну значущість наукового заходу та наближення теоретичних розробок до практичного досвіду (див. додатки, фото № 16, 17, 18, 19).

Учасники фольклорного ансамблю «Стріла» вдало поєднують знання, вміння та навички з народнопісенного виконавства: на показових заняттях з практики (див. додатки, фото № 8,9), на творчих вечорах викладачів музичних дисциплін коледжу (див. додатки, фото № 13), на заходах із профорієнтаційної роботи у загальноосвітніх школах (див. додатки, фото № 14), різних проєктах (див. додатки, фото № 22).

Репетиції фольклорного ансамблю проводяться систематично, 1 раз на тиждень. У зв'язку з численними виступами колективу, додатково організовуються репетиції для роботи з солістами та окремо з ансамблем (див. додаток 1).

5. Методичні рекомендації щодо виконання народних пісень

Розглядаючи вокальне виховання, зокрема народний спів як складний художній процес, мистецтвознавці, науковці підкреслюють, що воно здійснюється у різних формах музичної діяльності. Одна з таких форм – слухання музики (в даному випадку слухання народних пісень у виконанні автентичних ансамблів, окремих співаків - іншими словами «живе» сприймання), інша – творча виконавська діяльність (імпровізаційність).

З усіх видів активної музичної діяльності слід виділити народний спів. На нашу думку він є найдоступнішим для студентів, порівняно легко засвоюється ними.

Народний спів є природним засобом вираження естетичних почуттів, дійовим засобом активного залучення студентів до народнопісенного мистецтва.

Взагалі вокальний спів, зокрема народний розвиває музичні здібності студента, його вміння сприймати, запам'ятовувати і відтворювати мелодію; виховує слухову увагу, спостережливість, уяву, наполегливість у подоланні виконавських труднощів, дисциплінованість і самостійність.

У процесі навчання співу розвивається не тільки голос, але й вирішуються завдання, пов'язані з формуванням особистості учасників ансамблю.

В організації вокального виховання повинна бути систематичність і послідовність.

Питанням розвитку особистості, вихованню музичної культури, формуванню вокальних навичок виконавців приділялось багато уваги в дослідженнях психологів, педагогів та методистів, але проблема формування вокальних навичок у гуртковій роботі не вирішена у достатній мірі.

Існує декілька причин:

- відсутність чітко розроблених методичних рекомендацій щодо вокальної роботи з фольклорним колективом та дидактичних умов, які б сприяли формуванню вокальних навичок студентів;
- обмеженість часу, який відводиться на добре організовану комплексну систему роботи з вокального виховання народним співом, що не дає можливості формувати співацькі навички;
- низький рівень пізнавального інтересу до народної музики;
- низький рівень вокальної культури студентів.

На наш погляд вирішення цієї проблеми буде можливе лише при створенні необхідних дидактичних умов. Тому, ми виходимо з положення, що процес формування вокальних навичок у гуртковій роботі студентів буде більш ефективним при створенні дидактичних умов, а саме:

- використання вправ-розспівок для розвитку співацького голосу;
- введення ансамблевої роботи під час репетицій.

Процес навчання народної творчості здійснюється чіткими вказівками керівника.

На заняттях з ансамблевого фольклорного співу студенти оволодівають народним мистецтвом, набувають основних вокально-технічних навичок, розвивають музичний слух, почуття ритму, музичну пам'ять. Керівник ансамблю, виховуючи у студентів співацькі навички, ставить своїм завданням навчити їх опанувати вокально-народною виконавською культурою.

Важливої ролі тут набувають музичне навчання, накопичення знань і художнього досвіду, оволодіння співацькими уміннями і навичками, які стають основою творчості.

Однак не будь-який народний спів сприяє розвитку голосу студентів. Невірне звукоутворення, як і порушення гігієнічних норм у співі, нерідко приводить до захворювання або й втрати співацького голосу. Спів повинен бути природним, ненапруженим, вільним, рівним у всьому діапазоні, відкритим, світлим, інтонаційно чистим.

Набуття цих якостей вимагає від керівника наполегливої роботи над диханням, звукоутворенням, правильним використанням резонаторів, згладжуванням регістрів, регулюванням сили звучання, рухливості голосу, правильним звуковеденням.

Обов'язковою умовою формування та вдосконалення вокальних навичок є вправи.

Основним завданням початкового етапу формування вокальних навичок є застосування такої методики, котра дозволила б як можна скоріше створити у студента регулюючий вокально-музичний образ. Найпростішим засобом

тут є показ звучання самим керівником, відео та звукозапис. Все це обов'язково повинно поєднуватись з поясненням.

Отже, могутнім засобом музичного виховання був і залишається, на нашу думку, саме народний спів.

Упродовж року педагог з'ясовує індивідуальні голосові дані студента. Ведеться робота над формуванням правильного відкритого, водночас легкого, дзвінкого, співочого звуку, починаючи з засвоєння, відтворення довгого витриманого звуку, з вокальних вправ у примарній зоні (2-3 звуки у зручному регістрі) з поступовим подальшим розширенням діапазону до 5-6. Особлива увага приділяється стану голосового апарату (потрібно дотримуватися природного, не затиснутого «мовного» положення), а також слідкувати за виразом обличчя (звертати увагу на ненапруженість, м'якість, але не в'ялість ший, губ, щелеп, усього артикуляційного апарату). При враженні досить напруженого звучання, для народно-виконавської манери характерна природність, зручність положення всіх голосових органів, м'язів обличчя, що дає можливість широко використовувати розмовну міміку, правдиво відтворювати «мовну» інтонацію. Перші спроби звукоутворення - вигуки.

У роботі над дикцією та артикуляцією потрібно запобігати неприродних, нарочитих рухів артикуляційного апарату, що виходять за межі його звичайного розмовного положення. Голосні та приголосні звуки формуються у відповідності до місцевого мовного діалекту (на перших етапах бажане засвоєння репертуару географічних зон, що за мовною традицією є найближчими до природньої вимови студента). В подальшому освоєння стилю відмінних традицій потрібно розпочинати з аналізу мови, особливо вивчення фонетики.

Важлива роль надається оволодінню технікою «огласовки» приголосних, що робить їх більш зручними для розспівування (до приголосної в кінці складу додається складоутворююча голосна (частіше всього «и»). Наприклад «Ту - ма - н (и) я - ро - м (и).

На перших етапах роботи приділяється увага формуванню правильного дихання, знаходження опори звучання, відчуття вібрації «повітряного стовпу» в грудній клітці, що дозволяє досягти насиченого, повного, збагаченого обертонами звучання без напруження голосових зв'язок, сприяє «легкості» звукоутворення, точності інтонування.

Робота над чистотою інтонації проводиться на основі вправ неширокого діапазону, що базуються на типових фрагментах пісенних зразків обов'язково зі словами, оскільки у «вокалізах» звучання набуває абстрактних рис, втрачає зв'язок з розмовною основою, що недоцільно при освоєнні народної манери співу.

З самого початку занять у студента повинні формуватися слухові уявлення про звукові утворення та відтворення стилістичної традиційної манери (на основі набуття слухового досвіду в процесі прослуховування творів в автентичній народній манері - фонозаписи, відвідування фольклорно-етнографічних концертів, можливість «польової» практики) та навички самоконтролю якості звучання.

Велика частина робочого часу повинна приділятися освоєнню навичок народного варіювання та імпровізації. З цією метою використовуються численні творчі вправи, як то: попереднє складання, а пізніше імпровізація варіантів нескладної знайомої мелодії з урахуванням принципу «терцієвого паралелізму» функцій звуків при стабільності кадансових опор (основний принцип розвиненого гетерофонного складу). Імпровізація кадансових зворотів на основі попереднього аналізу найтиповіших кадансових форм, варіювання заспівних елементів пісні.

Корисною творчою вправою може бути проспівування різних текстів на один типовий наспів, наприклад весільний, що сприяє розвитку навичок інтонаційно-ритмічного варіювання на основі поданої інваріантної складоритмічної і ладомелодичної моделі. В подальшому можливо складання нових варіантів текстів до модельного наспіву.

Вибір репертуару повинен переслідувати навчальну мету - засвоєння основних навичок традиційного співу. На перших етапах найдоцільніше використовувати зразки дитячого ігрового фольклору та деяких обрядових жанрів з нескладною ладомелодичною основою, великою кількістю повторних, приспівних елементів, легких для запам'ятовування з точки зору вокальної техніки. Паралельно, незалежно від складності репертуару, повинні вирішуватися творчі завдання образного втілення творів з урахуванням їх первісної функції в традиційному середовищі, а також особливостей локально-виконавської традиції з метою якнайточнішого відтворення стилю.

Заняття передбачають також зв'язки із заняттями ансамблевого співу. Тут повинна приділятися належна увага роботі над розучуванням та вдосконаленням ансамблевих партій, особливого сольних варіантів.

Надалі триває подальша робота над звукоутворенням, закріпленням отриманих співацьких навичок, розширенням індивідуального діапазону голосу, освоєнням крайніх регістрів, і розвитком гнучкості та рухливості голосу, ускладненням та варіюванням, оволодінням орнаментальною технікою в межах локального традиційного співу.

У репертуар широко залучаються зразки ліричної пісенності, що потребує більш досконалого володіння вокальною технікою. Робота над освоєнням навичок кантиленного, протяжного співу, приділяється велика увага розвитку дихання, вмінню економно розходити повітря.

Більше уваги приділяється роботі над сольним виконавством.

Ведеться подальша робота над вдосконаленням варіювання та імпровізації, освоєнням техніки ведення підголоску в поліфонічних творах на основі слухового аналітичного та інтонаційного досвіду студента.

Приділяється увага формуванню організаторських якостей: вміння впевнено розпочати пісню (роль заспівувача), повести її, виконуючи таким чином функцію диригента.

У процесі освоєння репертуару формується свідоме ставлення студента до процесу виконання пісні. Необхідно стимулювати творчу активність студента в плані аналізу структурних і стилістичних особливостей твору та його адекватної трактовки.

Одними з основних завдань фольклорного ансамблю автентичного співу є оволодіння манерою виконання народної пісні, підвищення музично-художнього рівня виховання молоді, збагачення духовної особистості через засвоєння надбань національної культури, розвиток вокального слуху, творчих здібностей, що може бути досягнуто лише шляхом вдосконалення методів навчання, виховання та розвитку.

Проблема вдосконалення теорії та методів навчання завжди актуальна. Вона постійно знаходиться у центрі уваги керівників гуртка.

До головних завдань вдосконалення методів навчання на репетиціях гуртка належить пошук нових шляхів музичного виховання студентів, залучення їх до народного вокального мистецтва.

ВИСНОВКИ

Отже, етнокультурна компетентність як результат професійної підготовки майбутніх педагогів – складне інтегроване утворення, яке піддається цілеспрямованому розвитку й вдосконаленню в рамках освітнього процесу.

Для успішного формування етнокультурної компетентності студентів необхідно врахувати такі умови та чинники:

- ❖ навчання здійснювати у формі лекцій та семінарсько-практичних занять спеціально розробленого спецкурсу (див. додаток 1);
- ❖ організовувати міні-конференції, засідання «круглого столу», народознавчі експедиції тощо;
- ❖ тісно співпрацювати з краєзнавчими музеями;
- ❖ сприяти мотивації щодо самостійної роботи студентів;
- ❖ організовувати позанавчальну гурткову роботу студентів, зокрема діяльність наукового, вокального гуртків.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданова О. Фольклористика в системі середньої ланки музичної освіти. // Історія, фольклор, теорія музики. / О. Богданова. – Вип.1,–К., 2004. – С. 1-5.
2. Богданова О. Соціально-психологічний аспект сприйняття музичного фольклору. /О. Богданова. // Проблеми етномузикології. – Вип.1.– К., 1998.– С.199-209.
3. Босик З.О. Естетичне виховання учнівської молоді засобами народних традицій /З.О. Босик. // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць. Випуск 35. — К.: Вид. центр КНЛУ, 2008.— С. 48-51.
4. Верховинець В.М. Весняночка. Ігри для дітей дошкільного віку та молодших школярів. Видання 4 - те. – К.: «Музична Україна», 1979. – 340 с.
5. Ганюков С., Бондар Т. Дозвілля, культурні запити і потреби української молоді //Демократична Україна. – 2001. С.2

6. Гукаленко О.В. Поликультурное воспитание как процесс формирования национальной и этнической толерантности у современной молодежи // Известия Академии педагогических и социальных наук. – Москва – Воронеж: НПО “МОДЭК”, 2005. – Выпуск 5. – С. 121-128.

7. Гура В.В. Традиційна українська народна пісня – потенційна скарбниця духовного відродження суспільства // Народознавчі студії пам'яті В.Т. Скуратівського «Традиційна культура українського народу в ХХІ столітті: стан та перспективи розвитку»: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 29 жовтня 2009 р. – К.:ДАКККиМ, 2009.– С.60-62.

8. Гура В.В. Народнопісенна спадщина південно-східного регіону Слобожанщини (Великописарівський район Сумської області) // Традиційна культура в умовах глобалізації: сучасні соціокультурні практики: Матеріали Міжнародної науково - практичної конференції (29-30 жовтня 2010 року). – Харків: Видавець Савчук О.О., 2010. – С. 65-67.

9. Гура В.В. Український музичний фольклор у системі предметів музично-теоретичного циклу педагогічних училищ та коледжів // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. Науковий журнал №8 (10), 2010. – Суми: Сум ДПУ, 2010. – С. 375-382.

10. Гура В. В. Формування музичної культури студента засобами українського фольклору / В. В. Гура // Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології : Зб. матеріалів IV Міжн. наук.-творчої конф., Київ, 11—12 листопада 2010 р. — К. : НАКККиМ, 2010. — С. 145—146.

11. Гура В. В. Традиційний український фольклор як чинник національного музичного виховання (на основі музично-краєзнавчого матеріалу) / В. В. Гура // Культурна політика у контексті етнокультурного різноманіття України : Зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 29—30 вересня 2010 р. — К. : НАКККиМ, 2011. — С. 228—229.

12. Дроб'язко П.І. Українська національна школа: витoki і сучасність. /П.І. Дроб'язко. Посібник. – К.: Академія, 1997. – 184с.

13. Дзига. Українські дитячі й молодечі народні ігри та розваги. – Х:Друк, 1999. – 528 с.

14. Дубравін В. В. Пісні Сумщини. Українські народні пісні. Пісенник. – К: «Музична Україна» 1989. – 503 с.

15. Єфремов Є. Фольклористичний погляд на проблеми етносольфеджіо /Є. Єфремов. // Проблеми етномузикології. – Вип. 1. – К., 1998. – С. 209-216.

16. Земцовский И. Теория восприятия и этномузыкаведческая практика. (Вопросы теории). / И. Земцовский. – М., «Сов. музыка», 1986. №3, – С. 62-68.

17. Іваницький А.І. Українська народна музична творчість. /А.І. Іваницький. Навчальний посібник. Видання 2-ге. – К.: «Музична Україна», 1999. – 222 с.

18. Іваницький А.І. Український музичний фольклор. Підручник для вищих учбових закладів. /А.І. Іваницький. Вид. 3-тє, допрацьоване. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 320 с.

19. Краткий словарь иностранных слов / Под ред. Н.Л. Шестеркиной. – М.: “Персей – 1”, 1997. – 350 с.
20. Краткий словарь иностранных слов / Под ред. И.В. Лехина, Ф.Н. Петрова. – М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1950. – 456 с.
21. Короткий тлумачний словник української мови / За ред. Гринчишина Д.Г. – К.: Радянська школа, 1988. – 320 с.
22. Краткий словарь иностранных слов / Под ред. И.В. Лехина, Ф.Н. Петрова. – М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1950. – 456 с.
23. Колесса Ф.М. Шкільний співаник. З педагогічної спадщини композитора. Видання друге. / Ф.М. Колесса. – К.: «Музична Україна» 1993. – 223 с.
24. Курсон В.М. Народна пісня як засіб формування музичної культури майбутнього вчителя музики. /В.М. Курсон. // Проблеми мистецької освіти :Збірник науково-методичних статей викладачів, студентів і аспірантів факультету культури і мистецтв. – Вип.2 – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2008. – С.106-109.
25. Леонтович М. Д. Практичний курс навчання співу у середніх школах України (з педагогічної спадщини композитора). / М.Д. Леонтович. – К.: Музична Україна, 1989. – 134 с.
26. Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – К.: Довіра: Генеза, 1996. – С. 63-67. 157.
27. Падалка Г. М. Музична педагогіка : курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти / Г. М. Падалка. — Херсон : ХДПП, 1995. — 104 с.
28. Пісні Слобідської України. Фонографічна збірка. Пісні Лебединщини. Вип. II. / Збирацька робота, розшифр. нотних текстів О. Стеблянка. упор. Л. Новикової. – Х.: Майдан, 1998. – 201с.
29. Печерська Е. «Національне виховання школярів засобами українського фольклору»//Рідна школа . – 2009. - №1. – С.23 – 27.
30. Побережна Г. І., Щериця Т.В. Українська народна пісня: Навч.-метод. посіб. / Г.І. Побережна Т. В. Щериця - К.: Вища школа, 2006. – 151с.
31. Садовенко С. М. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору: Навчально-методичний посібник / С.М. Садовенко. – К., 2008,-127с.
32. Семеног О. М. Український фольклор: Навчальний посібник./О.М. Семеног. – Глухів: РВВ ГДПУ, 2004. – 255 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Зразок програми «Фольклорний ансамбль»

Розробник: Гончаренко Олена Віталіївна –
ст. викладач кафедри образотворчого мистецтва, музикознавства та культурології.

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Фольклорний ансамбль» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки напряму 02 Культура і мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво, освітнього рівня підготовки «бакалавр» та Стандарту вищої освіти України (вищий бакалаврський рівень, спеціальність 025 Музичне мистецтво)

Заняття в класі фольклорного ансамблю стають важливим етапом у формуванні освіченого, національно свідомого фахівця, що успішно поєднує в своїй роботі теоретичні знання й практичні навички. Фольклорний ансамбль є своєрідною творчою лабораторією, де відбувається ретельне осмислення матеріалу і потім – його усвідомлене виконання з урахуванням

мовно-стильової специфіки, умов побутування і закономірностей історичного розвитку традицій народної музичної культури. В процесі навчання студент оволодіває практичними навичками та методами, які є по суті універсальними, застосовними не тільки в роботі з матеріалами з українського музичного фольклору, але також успішно використовуються в ході освоєння будь-яких інших регіональних та національних виконавських традицій.

Мета курсу полягає у формуванні навичок ансамблевого музикування у народно-традиційній манері на основі ґрунтовного вивчення засад фольклорного виконавства та усвідомлення важливого значення традиційної музики для розвитку національної музичної культури, необхідності відродження її функціонування в сучасних умовах.

Вивчення курсу передбачає засвоєння студентами певних теоретичних знань і практичних навичок і вмінь.

Завдання курсу:

- оволодіння народною співочою манерою в її автентичному вигляді, формування навичок виконавства на основі регіональних традицій народної співочої культури;
- відтворення пісень різних жанрів і місцевих стилів в етнографічно достовірній формі їх звучання з урахуванням діалектної, жанрово-стильової специфіки, етнографічного контексту;
- осягнення особливостей народної музично-поетичної мови (в стильовому різноманітті), основ народної хореографії та обрядової практики, спроб інструментального музикування;
- освоєння сольної та ансамблевої традицій виконавства;
- розвиток навичок співу а капела та з інструментальним супроводом;
- вдосконалення навичок ансамблевого виконавства, опанування різних форм традиційного багатоголосся;
- розвиток творчих здібностей через традиційну виконавську практику, для якої базовими є принципи імпровізації, варіативності музичної тканини та ін.
- освоєння методів і вироблення практичних навичок навчальної/репетиційної роботи з різними виконавськими колективами (дитячими, навчальними, аматорськими, професійними), навичок планування та проведення навчальних занять (з урахуванням загальної та вікової психології);
- оволодіння принципами відбору репертуару, підготовки концертних програм, сценічної постановки, організації і проведення фестивалю, свята.
- формування професійних музикознавчих навичок; стимулювання до науково-дослідницької діяльності;
- сприяння поглибленому усвідомленню завдань популяризації й дослідження народної творчості.
- набуття студентами організаційних та методичних навичок керування творчими співочими колективами (ансамблями), здійснювати підбір репертуару для концертних програм та інших мистецьких заходів;

Засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Фольклорний ансамбль» забезпечує оволодіння загальними та фаховими (професійними) компетенціями відповідно до Стандарту вищої освіти України (вищий бакалаврський рівень, спеціальність 025 Музичне мистецтво) за 2019 р., як то: ІК – здатність розв’язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, педагогіки та виконавства; ЗК 5 – здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; ЗК 6 – навички міжособистісної взаємодії; а також ПК 1 – здатність демонструвати необхідний рівень виконавської майстерності; ПК 2 – створювати та реалізовувати власні художні концепції у виконавській діяльності; ПК 2 – Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва; ПК 7 – володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності; ПК 12 – збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності тощо.

Передумови для вивчення дисципліни

Дисципліна «Фольклорний ансамбль» викладається студентам ОР Бакалавр і вимагає обізнаності (в об’ємі шкільного курсу) із основними історичними процесами, етапами формування народного світогляду, розвитку традиційної культури й музичного мистецтва на теренах України; елементарними навичками вокальної роботи та музичної грамоти. Для успішного освоєння студентом навчального курсу «Фольклорний ансамбль» передбачається інтеграція знань, умінь і навичок з таких дисциплін: «Сольфеджіо», «Аналіз музичних форм», «Історія української музики», «Методика викладання спеціальних дисциплін».

Результати навчання за дисципліною

Курс передбачає узагальнення знань про світоглядні основи, стильове й жанрове різноманіття традиційної народно-музичної культури українців, забезпечує розширення знань про естетичні засади й тенденції розвитку народного мистецтва як галузі практичної діяльності. Зміст курсу забезпечує формування ансамблевих виконавських навичок, вмінь виконувати ансамблеву партію на належному художньо-технічному рівні з елементами варіативності та імпровізування, реалізовувати художньо-виконавські завдання у процесі ансамблевого музикування.

Програма навчальної дисципліни

Розділ І. Народні традиції Східного Полісся (північ Сумщини).

Розділ ІІ. Традиційний фольклор Посейм’я.

Розділ ІІІ. Традиційна пісенна культура Слобідщини.

Розділ ІV. Співоча традиція Полтавщини.

Розділ V. Фольклор інших регіонів України.

Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Матеріали кожного з розділів розучуються і опановуються протягом одного-трьох семестрів. З огляду на участь студентів кожного з курсів в

спільних репетиціях, робота може вестися одночасно з матеріалами з різних розділів. За результатами їх опанування готуються публічні виступи, концертні програми тощо. Крім зазначених обов'язкових розділів, студенти старших курсів можуть підготувати тематичну програму за власним вибором, ґрунтуючись на опублікованих або експедиційних матеріалах.

Структура курсу включає в себе: практичні заняття класу фольклорного ансамблю – групові, за необхідності індивідуальні і спільні репетиції під керівництвом викладача (всього 256 аудиторних годин), а також передбачено форми роботи, котрі можуть розцінюватися як використання елементів проходження студентами практики: педагогічної (керівництво групою ансамблю), збирацької і транскрипційної (самостійний запис і нотація народнопісенних творів), концертно-лекторської (підготовка концертних програм, ведення (коментарі) концертних виступів ансамблю. На самостійну роботу студентів з підготовки до практичних занять, вивчення джерел, вивчення репертуару передбачено 284 годин.

Додаток 2

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Робота над звукоутворенням, правильним формуванням голосних і приголосних при вокалізації.	32
2	Тема 2. Обрядові пісні річного циклу. Жниварські, осінні пісні. Весняні заклички. Бурдонно-гетерофонна фактура, вузькооб'ємні звукоряди.	18
3	Тема 3. Пісні зимового репертуару. Відтворення обрядового контексту. Дитячі пісні. Особливості позамузичних чинників організації художньої цілісності. Драматургія обрядових дійств.	14
4	Тема 4. Весільний пісенний цикл Посейм'я. Терцево-бурдонне багатоголосся. Гукання.	26

5	Тема 5. Елементи хореографії у веснянках. Регіональні версії весняних танків.	18
6	Тема 6. Побутова лірика, пісні до розваги.	20
7	Тема 7. Елементи весільного ритуалу. Весільна лірика. Ладо-інтонаційне варіювання.	20
8	Тема 8. Масниці, Колодій. Весняно-троїцький та купальський пісенно-обрядовий цикл. Прийоми реконструкції ритуалів.	20
9	Тема 9. Пісні до розваги, приспівки до танцю. Координування співу і танцювальних рухів.	24
10	Тема 10. Підголоскова поліфонія в ліричних піснях. Елементи імпровізації у заспівах і підголосках.	20
11	Тема 11. Щедрівно-колядницький репертуар. Кантова фактура. Церковні коляди.	12
12	Тема 12. «Музична мапа» традиційного фольклору України: регіональні стилі, жанрові пріоритети.	16
13	Тема 13. Сценічне втілення фольклору. Адаптація до сучасних умов без втрати традиційної специфіки.	16
Усього		256

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Робота над звукоутворенням, правильним формуванням голосних і приголосних при вокалізації.	30
2	Тема 2. Обрядові пісні річного циклу. Жниварські, осінні пісні. Весняні заклички. Бурдонно-гетерофонна фактура, вузькооб'ємні звукоряди.	20
3	Тема 3. Пісні зимового репертуару. Відтворення обрядового контексту. Дитячі пісні. Особливості позамузичних чинників організації художньої цілісності. Драматургія обрядових дійств.	20
4	Тема 4. Весільний пісенний цикл Посейм'я. Терцево-	30

	бурдонне багатоголосся. Гукання.	
5	Тема 5. Елементи хореографії у веснянках. Регіональні версії весняних танків.	20
6	Тема 6. Побутова лірика, пісні до розваги.	20
7	Тема 7. Елементи весільного ритуалу. Весільна лірика. Ладо-інтонаційне варіювання.	24
8	Тема 8. Масниці, Колодій. Весняно-троїцький та купальський пісенно-обрядовий цикл. Прийоми реконструкції ритуалів.	26
9	Тема 9. Пісні до розваги, приспівки до танцю. Координування співу і танцювальних рухів.	22
10	Тема 10. Підголоскова поліфонія в ліричних піснях. Елементи імпровізації у заспівах і підголосках.	20
11	Тема 11. Щедрівно-колядницький репертуар. Кантова фактура. Церковні коляди.	16
12	Тема 12. «Музична мапа» традиційного фольклору України: регіональні стилі, жанрові пріоритети.	16
13	Тема 13. Сценічне втілення фольклору. Адаптація до сучасних умов без втрати традиційної специфіки.	20
Усього		284

Додаток 3

Сценарій проведення семінару на тему «Пісні та обряди зимового циклу»

Звучить фонограма різдвяної колядки «Добрий вечір».

З настанням зими по всій Україні дзвеніли колядки та щедрівки. Люди ходили від хати до хати, вітали один одного з святами. І сьогодні ми пропонуємо нам всім на деякий час поринути у світ зимових традицій та обрядів.

Згадаймо нині разом всі
Веселі зимові свята чарівні,
Щоби в свят - вечір скрізь лунали

Колядки давні голосні,

Щоби за врочистими столами
Раділи святам і зимі,
Щоб люди завжди шанували
Звичаї рідної землі!

Січень – перший місяць року. Традиційно на нього припадає найбільше свят. Це пов'язано не тільки з новорічною обрядовістю. Зимовий період дозволив селянам відпочивати від важкої землеробської праці. Вільного часу було удосталь, тому його заповнювали різними формами дозвілля.

Ми вже звикли з Вами зустрічати Новий рік з Дідом Морозом і Снігуронькою і вважаємо, що так завжди і було.

Не так давно в Україні Новий рік почали зустрічати зі Святим Миколаєм. Ми всі віримо, що у зимову ніч з 18 на 19 грудня Святий Миколай спускається з неба. Він заходить до кожної хати, розкладає подарунки. Він знає, що в цю ніч усі мають бути щасливі! І ті, що роблять подарунки, і ті, кому їх роблять, бо найбільше щастя в житті – це робити добро.

За легендою, Святий Миколай живе у Раю на небесах і раз у рік спускається на землю, щоб прийти до діток і принести їм дарунки за хороше навчання, чемну поведінку, повагу до батьків та старших людей.

Свята різдвяного циклу розпочинаються ще 2 січня в день Гната. Дівчата ретельно прибирали оселю та готували різноманітне святкове спорядження - "Павучки", "Їжачки", "Дідух". До 4 січня, дня Анастасії, оселя повинна бути святково прибраною.

Напередодні Різдва влаштовують "Вертеп" (з давньогрецької - печера). Вертеп представляє собою старовинний пересувний ляльковий театр, де ставили релігійні та світські п'єси. Це сцени з біблійних розповідей про народження Ісуса Христа, Діву Марію, волхвів, що принесли дари та зірку над Віфліємом.

Вертепи влаштовували у громадських місцях, зазвичай біля або всередині церков. Вночі всередині вертепів ставили свічки для того, щоб люди, що прийшли на нічну службу, могли все бачити.

Переддень Різдва в Україні називають Свят Вечором, або Святою вечерею. Люди, зазвичай, готують пісні страви на цей вечір. На столі повинно стояти щонайменше 12 різних страв. Обов'язково повинна бути кутя - ритуальна страва, яку готують з пшениці та спеціального сиропу, що містить рідкий мед, мелений мак, родзинки та інколи грецькі горіхи.

В українського народу є дуже гарний звичай, якого нема ні у якого іншого народу. За цим звичаєм тримається зв'язок між живими і давно померлими.

Наш народ вірить, що на Свят – вечір усі померлі приходять знову на землю і йдуть до хати, до своїх дітей, внуків, правнуків. Вони з ними разом їдять святку страву – кутю. Тому, кожен, хто їсть кутю, повинен взяти ложкою раз – два, а тоді покласти ложку знов у миску, щоб дати своїм померлим родичам їсти разом з ними.

Серед пісень зимового циклу, переважно у слов'янських народів, величезне місце займають так звані пісні - колядки. Колядки — величальні пісні календарно-обрядових свят. Первісно колядки супроводжували язичницькі обряди, пов'язані із вшануванням новонародженого сонця Коляди, культом предків.

Коли наставали Різдвяні свята, маленькі колядники, піймавши найяснішу зірку і викувавши у чарівній кузні срібні дзвіночки, вирушали в далеку дорогу. Зірка світила їм, щоб колядники не заблукали, не збилися зі шляху, бо несли вони людям радісну звістку.

За давньою традицією, колядували хлопці, ходячи по дворах із саморобною зіркою, іноді у супроводі переодягнених Маланки, Кози, Ведмеда, Солдата. Якщо їх запрошували до хати, вони розігрували сценки з народної вистави, в якій пророкували добробут у господарстві.

Звучить колядка «Славен єси» у виконанні студентського фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла».

Відмінність між давніми народними і церковно-релігійними колядками очевидна: вона в змісті, образній системі, структурі, віршовій формі, мелодиці, характері виконання. Якщо перші співаються лише під час колядних обходів, під хатою і в хаті, то другі стали також часткою різдвяних церковних відправ і богослужінь.

Народні і церковні колядки чітко розділялися в народі: перші називалися "старосвітськими", "сусідськими", "людськими", "притчами", другі — "церковними", "христосанками". Така понятійна диференціація колядок і нині ще подекуди зустрічається в народній традиції.

Колядки, як писав І. Франко, переносили думки селян «в якийсь світ, близький і рідний їм, а при тім зовсім відмінний від того, серед якого минає їх убоге, клопітливе життя. Пісня відповідає простими словами їх найглибші, сердечні бажання, показує їх не як бажання, а як дійсність. Слухаючи колядки, такий бідолаха хоч на хвилю бачив себе заможним господарем... Пісня радує його, а глухе почуття дійсних життєвих клопотів хоч на хвилю уступає на бік, впливає сльозами, — не гіркими, але такими, що облягшують душу».

Відголоски віри (тобто вербальну магію) знаходимо у структурі пісень. Більшість їх двочастинні — складаються із заспіву та приспіву.

У змісті цих пісень виділяємо дві групи образів: землеробство і сім'я.

Часто пісні сповнені побажаннями прибутку в господарстві. Добробут залежить не тільки від матеріальних статків, але і від щасливої і великої родини. Внаслідок цього колядки і щедрівки звернені до конкретних членів родини: *пісні господареві, господині, парубкові, дівчині*.

В колядках господареві змальовуються часто аграрно-господарчі, сімейно-побутові мотиви. Йому бажають багатства, здоров'я, його родині — щастя. Господар порівнюється з місяцем, виноградом, його дружина — з сонцем або зорею, калиною, а діти — зірочками, квітами.

Господиня змальовується як хазяйка, мати, дружина. В окремих випадках підкреслюється її привабливість.

А в того пана умная жена
Бог йому, ой Бог йому дав
Умную жену в його дому.
На подвір'я вийшла,
як зоря зійшла...

Дівчина представлена у трьох ракурсах: як королівна – вродлива, красива; вправна у господарстві (вміє шити, прясти, куховарити) або ж майбутня наречена, якій зичать щасливого кохання, весілля. Дуже часто оспівується весільна атрибутика.

Як приїхав брат до сестри гулять
Тай привіз її три подарочки
Перший подарок – шовковий платок
Другий подарок – золоте кільце
Третій подарок - зелене сукно
Шовковий платок – головку уп'яв
Золоте кільце – рученьку сія...

Ми пропонуємо переглянути унікальне етнографічне відео, записане в селі Куданівка Лебединського району, Сумської області. Колядка «Під бором», виконує Безвершенко Марія Іванівна 1931 р.н.

Виконання колядок передбачає певних правил. Підійшовши до дверей чи вікна запитують ім'я того, кого їм звеличати. Тоді починає один, далі до кінця співають гуртом. Доспівавши вигукують, наприклад: «Зі святом! З Різдвом!».

Однією з допоміжних ознак у колядках служить приспів «Святий вечір!».

Наспіви колядок часто виразні, досконалі, широкоамбітусні (широкого діапазону). Часто на один і той самий наспів звучать різні тексти.

Своєрідністю колядок є розмовні приказки в кінці пісні, які створюють той неповторний колорит «магічних побажань».

З Ісусом Христом!
З Святим Рождеством!
Дай Бог! З Святим вечором!

Колядник змальовує найфантастичніші, вимріяні образи, найбільш приємні для того, кому вони присвячені. Створюючи образ ідеального героя, людська уява обдаровувала його чудесними слугами – фантастичним конем чи бажаною, недоступною у буденному житті зброєю, а чи допомагала вполювати чудесного звіра тощо.

Колядки з військовими мотивами, присвячені як правило парубкам, містять у собі елемент похвали. Більшість образів у цих колядках виконують функцію величання.

Парубок зображується як майбутній господар, лицар.

У цих колядках знаходимо описи давнього військового спорядження і зброї ("вороні коні", "тугії луки", "сніпки стрілок", "острії мечі"), реалії побуту ("тереми рублені", "тисові столи", "хрущаті обруси", "вино черлене" і т. п.), значне місце займають у них мотиви і образи, властиві для героїчного епосу. У них мовиться про його підготовку змалку до хліборобської праці, допомогу батькові і самостійну зайнятість у господарстві. Як одне з достоїнств парубка підноситься його воїнське молодечтво, лицарська хоробрість. Він бере участь у бойових походах, переможно змагається і перемагає ворога, відвойовує рідний край. Неодмінним бойовим товаришем хлопця є казковий чудо-кінь, що виручає господаря з різних клопотів, рятує його від різних небезпек.

Молодий Ванічка церкву будує
Грай коню, грай вороненький, сам молоденький, Ванюша
Цеглу лупає, церкву будує
Грай коню, грай вороненький, сам молоденький, Ванюша
Збудував церков цю, з трьома верхами
Грай коню, грай вороненький, сам молоденький, Ванюша...

Ще одне відео від Марії Іванівни. Колядка «Грай коню».

В українському фольклорі існує два види новорічних пісень – колядки та щедрівки, які мають *святищенне, магічне* значення, тобто заговорами й чаклуваннями на «новий врожай» «наврочення на добро».

Перше січнєве свято – Різдво Христове. Його відзначають 7 січня. Саме у цей час народився Ісус Христос.

Щедрий вечір - обрядове дійство, під час якого щедрівники ходили від хати до хати, бажаючи господарям щедрого вечора і доброго здоров'я.

Щедрівки — величальні українські народні обрядові пісні, які виконуються під Новий рік і у Щедрий Вечір. Відповідно до різдвяно-новорічних звичаїв, щедрівки, як і колядки, величають господаря та його родину.

У щедрівках висловлюється побажання багатого врожаю, добробуту, приплоду худоби, доброго роїння бджіл. Поетичне слово в щедрівках і колядках виконує магічну функцію.

Щедрували в новорічну ніч переважно дівчата: в перший день ходили по хатах із засівалками чи посипалками, хлопці ж на другий день посипали зерном навколо себе і виголошували коротенькі віршики-побажання.

Чи дозволите щедрувати, дім звеселяти?

- А Ви нам дозволите щедрувати?

Щедрівка «А чи дома, дома пан хазяїн»

Щасливі люди пригощали щедрівників медівниками, горішками, яблуками, різними ласощами. За Різдвом настував другий празник — Новий рік (за старим стилем). А ще він зветься празником святого Василя. Василь приходив не сам, а з дівчинкою Маланкою. Всі рядилися в чудернацький одяг. Було дуже весело, навіть трішечки страшно, бо раптом, мов з-під землі, з'являлися волохаті ведмеді, бородаті цапи, рогаті чортики, князі із булатними мечами, старезна відьма і навіть Котигорошко з велетенською булавою.

Але не треба боятися, бо це наші колядники, перевдягнені в казкових героїв. Разом з Маланкою вони вели танок і співали: Ой черчику Васильчику, Посію тебе в городчику. Буду тебе шанувати, Сім раз на день поливати.

У щедрівках висловлюється побажання багатого врожаю, добробуту, приплоду худоби, доброго роїння бджіл. Поетичне слово в щедрівках і колядках виконує магічну функцію.

У давніх щедрівках і колядках відбилися часи Київської Русі й збереглися образи князівсько-дружинного побуту.

Багатством змісту і поетичною формою щедрівок захоплювалися українські письменники і композитори, зокрема, Микола Лисенко, Микола Леонтович (відомий «Щедрик»), Кирило Стеценко, Михайло Вериківський, Костянтин Данькевич та інші.

До вашої уваги українська щедрівка у сучасній обробці, на англійській мові «Щедрик, щедрик, щедрівочка». *(звучить уривок)*

Дай боже вам любові і тепла
Добра в сім'ї і затишку в оселі
Щоб щастя світла музика текла
В різдвяні свята щедрі і веселі!
На все добре! Хай щастить!

Додаток 4

ВЕЛИКДЕНЬ: традиції та повір'я

Дівчина 1 Великдень всіх нас на гостини просить,
Малює сонце полотно небес,
І крашанку, як усмішку, підносить.
Христос Воскрес!
Воістину Воскрес!

Дівчина 2 Співає жайворонок в небі:
Христос Воскрес! Христос Воскрес!
І наче дзвін іде з села:
Христос Воскрес — йому хвала!
В проміннях сонячних блакить:
Христос Воскрес, його хвалить!

Ведучий 1. Великдень — дуже велике і шановане свято у християнській релігії. Воно пов'язане із воскресінням Ісуса Христа, тому й має назву Великий день, або Великдень.

Ведучий 2. Великдень українці завжди святкували радісно, піднесено. Готувалися до нього заздалегідь. Упродовж тижня наводили лад у господарстві: прибирали, мазали хати, розмальовували стіни з середини, інколи й зовні. Прикрашали покуть, вивішували найкращі рушники.

Ведучий 1. У ніч на неділю, після опівночі, дзвін сповіщає про Воскресіння Христове і початок великодньої служби. Богослужіння проводяться особливо урочисто й тривають вони до ранку.

Кульмінацією служби стає обряд освячення пасок, яєць, вина. Частину принесених страв залишають у церкві для знедолених.

Ведучий 2. Традиції христування вже 2000 років: весь період святкування при зустрічі люди вітають один одного словами:

– «Христос Воскрес!»

– «Воістину Воскрес!», триразово цілуються і обмінюються писанками.

Ведучий 1. Обмін писанками міцно увійшов у великодню традицію. З цим символом пов'язано таке повір'я: Марія Магдалина вирішила принести радісну звістку про воскресіння Ісуса римському імператору Тиверію. До нього не можна було приходити без дарів і Марія вибрала у подарунок куряче яйце, яке символізує життя. Почувши звістку, Тиверій розсміявся і сказав: «це так само неможливо, як і твоєму білому яйцю перетворитися на червоне»... але не встиг він закінчити фразу, як яйце стало червоним.

Ведучий 2.

В українців здавна побутувало чимало прикмет на Великдень. Хоч дата цього свята непостійна, і погода може бути абсолютно різною із року в рік, старі люди стверджують, що ці прикмети працюють завжди.

- Якщо на Великдень піде дощ, то весна буде дощовою.

- Якщо в небі сонечко грає, то літо буде червоним, з хорошим урожаєм.

Через віконце на Великдень нічого не можна лити і кидати тому, що під ними ходить Христос і несе щастя і мир в кожен дім!

Ведучий 1.

З Великоднем пов'язано безліч вірувань.

1. Вважається, на Великдень все стає видимим, навіть містичним; маленькі діти з чистою душею можуть побачити всі земні скарби, які у цю ніч світяться вогниками.

2. На Великдень можна просити у Бога все. Так, люди похилого віку розчісували своє волосся з думкою про онуків, щоб їх було стільки, скільки волосся на голові.

3. Бажаючи розбагатіти, всі люди вмивалися зі срібного посуду.

4. З нетерпінням чекали першого удару дзвонів. Якщо з першим ударом перехреститися зі словами: «Христос Воскрес, а рабу Божому (певне ім'я) побажати здоров'я», то одужає навіть важко хвора людина.

5. Вставали до світанку, щоб не проспати щастя.

6. Дівчата вмивалися водою з червоного яйця, щоб бути рум'яними, і просили нареченого.

7. На Великдень усі мають веселитися, інакше сумувати доведеться весь рік.

(Звучить пісня – веснянка «Десна»)

Ведучий 2.

Існують також і великодні застереження:

1. У Великдень не можна займатися домашньою роботою – з клопотами піде щастя.

2. Освячені продукти не можна викидати, їх потрібно з'їсти за святковим столом, поділитися з рідними та сусідами або роздати бідним.

3. Подружжя не повинно христосатися на людях – до розлуки.

4. Гріх проливати кров тварин протягом Світлого тижня, адже вони теж радіють Христовому Воскресінню і славлять Бога.

5. Не можна викидати шкаралупу за вікно, щоб не потрапити в Ісуса і апостолів, які весь тиждень ходять по землі у жебрацькому дранті.

Ведучий 1.

Після церкви повертаються додому, вмиваються і всідаються за стіл. Сніданок починають з освячених продуктів, кожен повинен з'їсти по яйцю і покуштувати інші принесені з церкви страви. Далі приступають до решти страв. Зі Світлим Воскресінням закінчується Великий піст, тому святковий стіл повинен бути багатим, з великою різноманітністю страв. Головними атрибутами великоднього столу є яйця-крашанки та паски.

Ведучий 2.

Яйце – символ життя і чудесного воскресіння. В іконопису воскреслий Ісус був оточений сьйвом, схожим за формою на яйце. Крашанкам приписують цілющі властивості.

Святкова паска – символ присутності Бога у житті всіх людей. Її солодкість, здоба і краса – символізує співчуття, милосердя і турботу Творця про кожного.

Сирна паска – прообраз Царства Небесного. Її форма у вигляді гори символізує новий, небесний Єрусалим. А поєднання молока та меду – солодкість райського життя, радість і блаженство святих.

Дівчина 1 І радість в серці через край

Воскресне поле, річка, гай!

І лине пісня до небес:

Христос Воскрес!

Усі. Воістину Воскрес!

Дівчина 2 Ой, виходьте, дівчата,

Та в сей час на вулицю

Весну красну вітати.

Будем весну стрічати

Та віночки сплітати,

А віночки сплетемо,

Хороводом підемо.

(Звучить пісня – веснянка «Покочу я тарілочку»)

Дівчина 1 Дівчаточка, радьмося,
Та виходім на травицю — граймося!
Та виходім на травицю в добрий час,
Нема таких співаночок, як у нас!

Дівчина 2 Ти, зозуленько сива, ти нас розвеселила,
Як почала кувати,
Повиходили з хати,
Ой вийшла сестра з братом,
Ой вийшли усі дівоньки
Виводить гаївоньки.

(Виконується пісня «Ой весняночко, та й паняночко»).

Дівчина 1: Дзвони дзвонять величаво,
Всіх до церкви звуть.
Йдуть у Божий храм дорослі
І діточок своїх ведуть.
Дівчина 2: Хай наша пісня летить до небес!
Зі святом всіх Вас!
Христос Воскрес!

Додаток 5. Фотоматеріали



Фото № 1. Сольний виступ студентки Рябко Дарії, учасниці ансамблю «Стріла», на обласному фестивалі - конкурсі патріотичної пісні, м. Конотон



Фото №2. Виступ студентського ансамблю «Стріла» на фестивалі патріотичної пісні, м. Конотоп



*Фото № 3. Міський фестиваль колядок та щедрівок «Різдвяний передзвін 2020».
Семінар для керівників фольклорних колективів «Зимові обряди».*



*Фото № 4. Участь фольклорного ансамблю «Стріла» у Міжнародному фестивалі - конкурсі «Українська коляда» (12 січня, м. Львів, 2020).
Диплом лауреата 1 премії.*



Фото № 5. «День Незалежності України». Виступ фольклорного ансамблю «Стріла» (педагогічний коледж).



Фото № 6. Участь студентського фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла» у концерті, присвяченому Міжнародному жіночому дню 8 березня (педагогічний коледж).



Фото № 7. Учасники фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла». Обласний фестиваль – конкурс патріотичної пісні, м. Конотоп



Фото № 8. Показове заняття студентки 4 курсу Бондаренко Д., учасниці фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла». Урок мистецтва у 1 класі на тему «Весняні настрої в музиці». Розучування веснянки.



Фото № 9. Урок мистецтва у 1 класі. «Живе» виконання веснянки-хороводу студентським фольклорним ансамблем автентичного співу «Стріла»



Фото № 10. Виступ студентки Баженової Марини, учасниці фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла», з доповіддю на Міжнародній науково – практичній конференції (м. Суми).



Фото № 11. Участь фольклорного ансамблю автентичного співу у міському святі «Лебединська масляна»



Фото № 12. Участь фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла» у міському фестивалі «Великодні обряди».



Фото № 13. Учасниці студентського фольклорного ансамблю «Стріла» на презентації збірки місцевого композитора В. Лиса, викладача педагогічного коледжу



Фото № 14. Студентський фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла». Профорієнтаційна робота у загальноосвітній школі.



Фото № 15. Учасниця ансамблю «Стріла» Гончаренко Марина. Обласний конкурс автентичної пісні «Пісенне перевесло».



*Фото № 16. Виступ на Міжнародній конференції.
Майстер - клас з традиційного народного співу.*



Фото № 17. Міжнародна конференція «Музичний світ у наукових дослідженнях молодих». Обмін досвідом.



Фото № 18. Фрагмент обряду «заквітчання» весняного гілля.



*Фото № 19. Підсумки II Міжнародної науково - практичної конференції.
Фольклорні колективи: фольклорний гурт «Серпанок» Сумського педагогічного університету; дитячий фольклорний ансамбль «Світанок» Сумської дитячої школи мистецтв та фольклорний ансамблю автентичного співу «Стріла» Лебединського педагогічного коледжу (2019 р.).*



Фото № 20 Виступ студентки Бубон Софії на Міжнародній конференції з доповіддю «Виховання національної свідомості у школярів засобами українського фольклору».



Фото № 21. Бубон Софія та Замниус Тетяна на Міжнародній науково-практичній конференції «Музичний світ у наукових дослідженнях молодих»



Фото № 22. Фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла». Запис відео. Музей народознавства Лебединського педагогічного фахового коледжу.



Фото № 23. Міжнародний конкурс – фестиваль творчості «Профест». Диплом лауреата I ступеня. Фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла». Керівник В. Гура. (Київ, 2018 р).



Фото № 24. Міжнародний конкурс – фестиваль творчості «Профест».
 Диплом лауреата I премії Рябко Дар'ї.
 Номінація «Народний вокал», м. Київ 2018р. Керівник В. Гура. (Київ, 2018 р).



Фото № 25. Всеукраїнський музичний конкурс – фестиваль «Арт - Домінанта» (м. Харків)



Фото № 26. 15 – річний ювілей фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла».



Фото № 27. Перші учасниці фольклорного ансамблю автентичного співу «Стріла». Нині викладачі – колеги.



Фото № 28. Відкритий обласний конкурс автентичного співу «Пісенне перевесло» (м. Глухів).



Фото № 29. Всеукраїнський фестиваль - конкурс сільської народної творчості «Мистецькі береги Ворскли». «Ой на Івана, ой на Купала» (м. Охтирка).

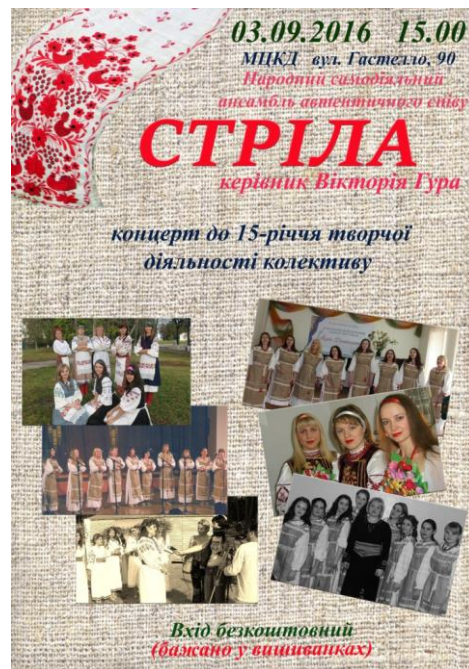


Фото № 30. Афіша до ювілею ансамблю.



Фото № 31. Храм Пресвятої Євхаристії. Перед виступом. «Велика Коляда» Львів, 2020.



Фото № 32. Нагороди. Різдвяні конкурси та фестивалі у Львові, 2020.



Фото № 33. XXI різдвяний фестиваль «Велика коляда» Яворівська. Львів, 2020.



Фото № 34. Студентський фольклорний ансамбль автентичного співу «Стріла» (2020 р.).



Фото № 35. Міжнародний конкурс – фестиваль творчості «Профест», Київ, 2018 р.



Фото № 36. Районний фестиваль «Різдвяні дзвони», Лебедин, 2020.

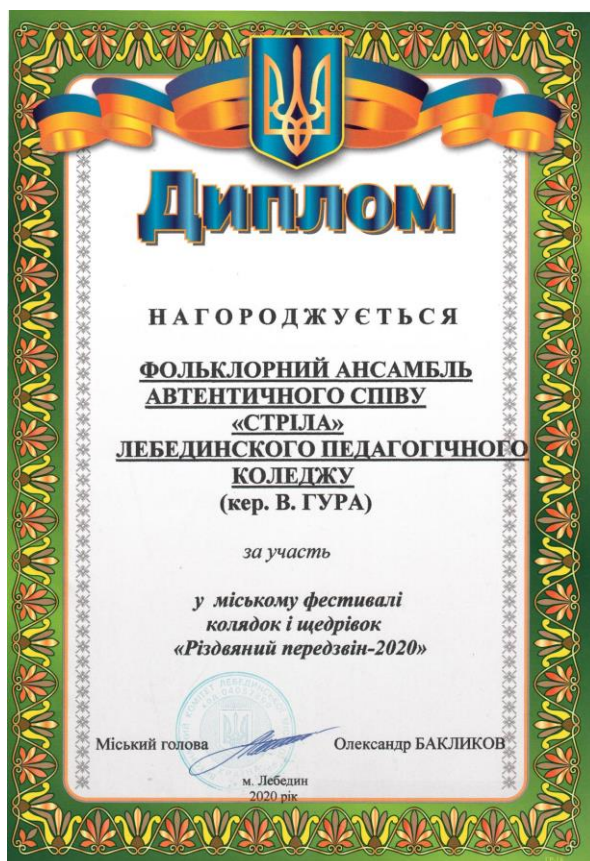


Фото № 37. Міський фестиваль щедрівок і колядок «Різдвяний передзвін» (Лебедин, 2020).

